

بررسی تشبیه و انواع آن در اشعار نادر نادرپور

دکتر سید منصور جمالی، لیلا محمدنژاد کلکناری

استادیار دانشگاه آزاد ساری

دانش آموخته کارشناسی ارشد تحقیقات آموزشی

چکیده:

تشبیه، عادی ترین و ساده ترین صورت خیالی است و یکی از راه های تجسم بخشیدن به تخیلات شاعر است. تشبیه از شگردها و ترفندهای زیبایی آفرینی در متن است که در فن بیان از آن بحث می شود. شاعر به کمک فن تشبیه، با طبیعت و ماورای آن ارتباط برقرار می کند، هم چنین نوع بهره گیری شاعر از ارکان تشبیه (مشبه و مشبه به) تا اندازه ای بیانگر دیدگاه و آبخورهای فکری و هنری اوست و اغلب موضوعاتی که در پیرامون شاعر رخ می دهد، یا در ذهن وی حضور دارد، می تواند در خلق تشبیهات هنری شعرش مؤثر باشد. با بررسی ساختار زیبایی شناسی و ویژگی های بلاغی تشبیه در اشعار نادر نادرپور، زوایای مختلف تشبیه در چارچوب بلاغت زبان فارسی که شاعر از آن ها در اشعارش بهره برده است، آشکار خواهد شد و میزان بهره گیری نادرپور از انواع مختلف تشبیه که در دسته بندی علم بلاغت سنتی جای می گیرد، مشخص می شود. در پژوهش حاضر به بررسی نوآوری های نادرپور و هنر آفرینی شاعر در خلق تشبیهات تازه و بدیع به شیوهی توصیفی و تحلیلی پرداخته شده است.

واژگان کلیدی: تشبیه - اشعار - نادرپور

مقدمه

در میان فنون بلاغت دانش بیان و در آن میان تشبیه از جایگاه ویژه ای برخوردار است. در میان کتب بلاغی قدما تقسیم بندی های گوناگونی در باب تشبیه از حیث ارکان تشبیه، صورت گرفته است چون؛ حسییا عقلی بودن طرفین تشبیه، مطلق، مقیدیا مرکب بودن و ... علمای بلاغت هر یک تعریفی از تشبیه ارائه داده اند که به نظر می رسد نقطه ی مشترک در تعاریف اهل فن از تشبیه، ادعای همانندی بین دو کس یا دو چیز از جهت داشتن صفت یا اوصافی است. از آن جایی که مشبه و مشبه به، طبعاً ماهیتی جدا از هم دارند، در سایهی اغراق و مبالغه به هم پیوند می خورند و به یک نوع «عینیت» دست میابند. در تشبیه، وجه شبه

برگرفته از مشبه به و بیان گر «محیط زندگی و دریافت های ذهنی شاعر است» (علوی مقدم، ۱۳۷۶: ۳۳).

«مرکز اغلب صورت های خیال که حاصل نیروی تخیل شاعر است، تشبیه می باشد و صورت های ویژه ی خیال از قبیل تمثیل، استعاره و تشخیص و رمز و حتی گاهی کنایه یا صورت های دیگر بیان که می توان با توسع آن ها را هم در دایره ی تصویر قرار داد، در حقیقت از یک تشبیه پنهان یا آشکار مایه گرفته است. به همین سبب قدرت تخیل شاعر تا حد بسیار زیادی در کشف پیوند شباهت میان اشیاء آشکار می شود.» (پورنامداریان، ۱۳۸۱: ۱۵۹)

به نظر می رسد نقطه ی مشترک در تعاریف اهل فن از تشبیه، ادعای همانندی بین دو کس یا دو چیز از جهت داشتن صفت یا اوصافی است. از آن جایی که مشبه و مشبه به، طبعاً ماهیتی جدا از هم دارند، در سایه ی اغراق و مبالغه به هم پیوند می خورند و به یک نوع «عینیت» دست می یابند. در تشبیه، وجه شبه برگرفته از مشبه به و بیان گر «محیط زندگی و دریافت های ذهنی شاعر است» (علوی مقدم، ۱۳۷۶: ۳۳).

از رهگذر تصاویر خیالی به ویژه تشبیه می توان به باورها، ادراکات، زوایای شخصیتی و محیط زندگی شاعر پی برد. تشبیه با اشکال مختلف خود در شعر نادرپور، افزون بر مخیل بودن با انعکاس گسترده ی مفاهیم انتزاعی و درونی آن، مبتن شخصیت خلاق شاعر است. ویژگی های رمانتیستی شعر نادرپور و فضای عاشقانه ی آن از طریق تشبیهات مخیل وی نمودار می شود و به عمق نفوذ کلام وی می افزاید، که به ما در درک صحیح و دقیق از دنیای شاعر کمک می کند.

آقاحسینی، حسینی (۱۳۸۷)، «تشبیه مرکب در غزل سبک عراقی»، پژوهشنامه ادب غنایی، پاییز و زمستان، شماره ۱۱، ص ۵-۳۶.

این پژوهش بررسی و نقد و تحلیل تشبیه مرکب و بحث درباره ی انواع آن در غزل سبک عراقی است که می تواند راهگشای علاقمندان به مطالعات ادبی جهت فهم بهتر آثار غنایی این دوره باشد. ۱۰٪ زل های دوازده شار معروف و مؤثر این دوره (به جز غزلیات مولوی که به سبب گستردگی بیش از حد به ۵٪ بسنده شد) مورد مطالعه و تحلیل قرار